

Transkripce v konverzační analýze

Klára Vaníčková

ABSTRACT:

Transcription in Conversation Analysis. This article compares five Czech- and English-language manuals and resources for the transcription of spoken interactions for research based in conversation analysis (CA). The presented method of transcription can also be used in sociolinguistics, pragmatics and for research in Language Management Theory or language communities. The following materials were selected for comparison: the DIALOG corpus manual (Kaderka — Svobodová, 2006), the book *Transcribing Talk and Interaction* by Christopher J. Jenks (2011), a chapter from the book *Doing Conversation Analysis* by Paul ten Have (2006/1999) and two online modules by Emanuel A. Schegloff and Charles Antaki. The main purpose of this article is to familiarize readers with the selected publications and present them in an order appropriate for the gradual acquisition of transcription skills. Another aim is to create an overview of all particularities concerning transcription, so that mainly beginning researchers can acquire a complete image of the transcription process. The analysis of the selected materials focuses on current of the topics important for transcription: the theoretical background of a transcription, what can be captured in a transcription, the purpose of a transcription, the overall formatting of a transcription including the anonymization of data, transcription symbols. Furthermore, the paper touches upon additional aspects of transcription included in the materials: transcription software, the visual dimension of the data and the translation of the transcript.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS:

konverzační analýza, mluvená data, nahrávky, transkripce, transkripční značky
conversation analysis, records, spoken data, transcription, transcription symbols

ÚVOD

V tomto článku porovnávám vybranou literaturu, v níž se pojednává o transkripci dat (tj. nahrávek rozhovorů) pro účely konverzační analýzy. Jack Sidnell (2010, s. 1) označuje konverzační analýzu za přístup, jehož cílem je popsat a zanalyzovat rozhovor a zároveň porozumět této základní a konstitutivní jednotce lidské sociální interakce. Výsledkem takové činnosti je lepší porozumění systému střídání replik, pravidlům volby nového mluvčího, změně tématu nebo udržování kontaktu a pozornosti atp. Tyto aspekty se studují jak v neinstitucionálním, tak v institucionálním prostředí, v rozhovorech probíhajících tváří v tvář i během telefonických rozhovorů.

Nedílnou součástí práce konverzačního analytika je přepis dat do patřičné podoby; pro účely tohoto článku jej označuji jako transkript. Vytvořit dobrý transkript je pro kvalitní analýzu klíčová záležitost, proto je dobré věnovat zásadám vhodného přepisu dostatečnou pozornost.

Tento text je určen těm, kteří chtějí ve svém výzkumu uplatnit konverzační analýzu a potřebují přepsat svá data. Cílem textu je pro takové zájemce co nejpřehled-

něji shrnout, jakých rozměrů může transkript nabýt, čeho všeho si na něm lze povšimnout, jak ho lze vytvořit tak, aby co nejlépe odpovídal potřebám právě vznikající práce a aby se co nejpřesněji vztahoval k vybrané výzkumné otázce. Zároveň chce text seznámit s jednotlivými distinkcemi a náhledy na transkripční značky a představit nové metody v přepisování, které klasický transkript vznikající původně na psacím stroji značně rozvinuly.

Tyto informace budou čerpány z pěti různých zdrojů. Hlavním úkolem tohoto textu je co nejpřehledněji ukázat, pro který typ informace využít kterou publikaci. V různých „úvodech“ do konverzační analýzy anebo do analýzy diskurzu či sociolingvistiky se lze stručně seznámit se zásadami přepisu relevantního pro výzkum vybraných jevů. Takovou publikací je například kniha *Projects in Linguistics: A Practical Guide to Researching Language* (Wray — Bloomer, 2012, s. 195). Tyto příručky jsou vhodné pro zopakování dovedností nebo pro nejobecnější uvedení do problematiky, pokud však výzkumník aspiruje na vytvoření kvalitní práce, je potřeba se do celé věci ponořit komplexněji. Teprve poté si lze totiž uvědomit, jak silný nástroj transkript může být. Cílem této práce je ukázat, co všechno lze a má smysl od publikace zabývající se transkripcí očekávat a co v ní naopak vůbec nemá smysl dlouhé hodiny hledat. Konkrétně ozřejmuje technický způsob provedení transkripce, a to v širších souvislostech záměru výzkumu, nevěnuje se ale přípravě výzkumu jako celku ani způsobům interpretace dat.

Druhým cílem článku je, aby čtenář, který nikdy nepřepisoval nahrávku nějakého rozhovoru, zjistil, jaké informace jsou k problematice transkriptu dostupné, čím při osvojování si této dovednosti začínat a čím pokračovat tak, aby studium bylo plynulé, strukturované a pestré.

MATERIÁLY

Protože je text zaměřen primárně na studenty filologických oborů a začátečníky v oblasti transkripce v konverzační analýze, je tomuto úkolu přizpůsobena literatura figurující v článku.

První zvolenou publikací je manuál DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006), pomocí kterého se přepisují data pro stejnojmenný mluvený korpus Ústavu pro jazyk český AV ČR. Velkou výhodou tohoto textu je, že je v češtině, což pro českého mluvčího znamená demonstrování příkladů na velmi blízkém jazykovém materiálu. Ostatní použité materiály tuto výhodu nemají, neboť všechna ostatní použitá literatura je v angličtině.

Druhým materiálem je kniha od Paula ten Haveho *Doing Conversation Analysis*, konkrétně kapitola Transkribování v interakci (*Transcribing talk-in-interaction*) (ten Have, 2006/1999, s. 75–98). Tento zdroj je zvolen jako typický zástupce úvodní příručky pro studenta konverzační analýzy. Zhruba 20 stran dlouhá kapitola komplexně pokrývá dané téma. Výjimečná je snahou poskytnout vhled do teorie oproti značně technicistnímu manuálu DIALOG, jehož vznik byl motivován hlavně snahou o vytvoření přehledného manuálu pro přepisovatele pracující na konkrétním úkolu.

Kniha *Transcribing Talk and Interaction* od Christophera Josepha Jenkse (2011) je monografie zaměřená na přepis v konverzační analýze; z uvedených prací je nejkom-

plexnější a nejobsáhlejší, odpovídá takřka v úplnosti na všechny otázky, které s daným tématem mohou souviset. Přesto se nejedná o knihu čtenářsky náročnou — vychází ze série autorových přednášek, které si kladly za cíl naučit transkribovat úplné začátečníky. Kniha je natolik přehledně strukturována, že ji lze používat podobně jako výkladový slovník. Nadto se jedná o publikaci atraktivní i z hlediska aktuálnosti, neboť byla vydána v roce 2011.

Poslední dva materiály jsou výjimečné mírou interaktivitu, která je jejich nedílnou součástí, jedná se totiž o transkripční moduly dostupné na webu.¹ Jejich hodnota je dána i tím, kdo je zpracoval, neboť jeden vytvořil Charles Antaki a druhý Emanuel A. Schegloff, tedy klasici v oblasti konverzační analýzy. Třetí výhodou je povaha materiálu, neboť webové prostředí umožňuje čtenáři, aby se přímo seznámil s daty, která se učí transkribovat. Vidět, jaká jsou data a jaká je jejich validní interpretace, je blíže praxi než teoretický popis zvuku a přiřazení vhodné značky. Lze proto předpokládat, že využívání modulů povede k přesnějšímu osvojení techniky přepisu/transkripce. Čtvrtým plus je, že oba moduly jejich autoři předkládají jako materiály pro úplné začátečníky, a ani český uživatel tedy nemusí mít pocit, že ho snad jakýkoli kulturní/informační odstup omezuje v jejich užívání. Přesto v nich ale určité limity pro českého uživatele spatřuji (viz níže). Jejich nevýhodou je cizojazyčnost materiálů, a to samozřejmě včetně zvukové složky. Oba autoři navíc své manuály založili na autentických datech, a pracují tedy s mluvenou hovorovou angličtinou, která je pro české ucho značně náročná. Také kvalitu nahrávek bych označila spíše za špatnou.

Antakiho materiál je psán poměrně obtížnou angličtinou, na kterou například v Jenksově (2001) publikaci čtenář nenarazí. Také struktura celého modulu není právě šťastná, neboť není v podstatě vůbec strukturován. Jeho užívání bych proto doporučila až po prostudování jiného textu, který uživateli nejprve umožní základní orientaci v tématu — Antakiho modul tak bude sloužit spíše pro třibení a opakování si osvojených znalostí a dovedností. Jeho velkou výhodou je, že autor skutečně žádá, aby uživatel k celé věci přistoupil interaktivně a vše si sám vyzkoušel, což vede k lepšímu fixování vybraných zásad přepisu.

Schegloffův manuál se z hlediska výkladu jeví jako vhodnější. Zavádění jednotlivých značek je systematictější. Značky jsou seskupeny do okruhů, uvádí se i jednotlivé alternativy přepisu, jak se v čase proměňovaly. Oproti modulu od Charlese Antakiho je ale méně hravý. Po vyložení všech značek následuje pouze jeden navazující oddíl, kde si má uživatel procvičit užívání všech značek zároveň. Tréninkový transkript čítá 76 řádek, a tak nelze očekávat důkladnější osvojení. Autor sám však deklaruje, že jeho hlavním cílem je naučit čtenáře transkript v prvé řadě správně číst.

Úplným začátečníkům bych doporučila začít publikací od Paula ten Haveho (2006/1999), která výzkumníkovi umožní důkladně si promyslet, jaké jsou možnosti a meze transkriptu, a navede ho na mnoho otázek ohledně celého výzkumu. Poté je na místě přečtení manuálu DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006), kde se uživatel dozví, co přesně se přepisuje, které distinkce má smysl v transkriptu zaznamenávat a jakým se to dělá způsobem. V této fázi bych doporučila prozkoumání transkripčních modulů na webu, kde si uživatel značky utřídí a vyzkouší jejich aktivní používání.

---

1 Viz <<http://www.paultenhaven.nl/Transcription.html>>.

Na problematická místa přepisu během práce s moduly lze použít Jenksovu (2011) publikaci, kde lze velmi snadno vyhledat jednotlivé problematické pasáže a obsáhleji je nastudovat. Před přepisem vlastních dat pak lze pro upřesnění specifik daného výzkumu znovu využít Jenksovu (2011) knihu.

UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY TRANSKRIPCE

Proč transkribovat a k čemu má výsledek vést, nejlépe rozpracovává ve své knize Paul ten Have (2006/1999). Jeho komentář přesahuje pouhý návod, neboť nutí čtenáře o věci aktivně přemýšlet a pochopit ji. Jeho mottem je, že v transkriptu nejde jen o zachycení obsahu sdělení, ale i způsobu, jakým je vysloveno (ten Have, 2006/1999, s. 76). Zároveň ale dodává, že čtenáři nikdy nesmí unikat, co je řečeno. Z toho důvodu je méně vhodný fonetický přepis, který sice zachycuje vyslovení hlásek na segmentální úrovni velmi přesně, ale plynulé čtení je u něj pro velké množství užitých speciálních znaků mnohem náročnější; navíc nezachycuje suprasegmentální jevy, jako je prozodie. Úkolem transkriptu je podle Paula ten Haveho (2006/1999, s. 76) převod řečeného do psaného jazyka, a to včetně uvedení specificky řečových vlastností, jakými jsou suprasegmentální jevy, nádechy a výdechy, pauzy atd. Zachytit tyto specifické řečové vlastnosti je klíčové, protože právě ony jsou předmětem zvolené metody — konverzační analýzy.

Konverzační analýza je obor zakládající se na schopnosti hledat a popisovat sekvencní struktury v rozhovoru (z poslední doby viz Auer, 2014, zejm. kap. 13). Běžně používanými termíny jsou místo relevantní z hlediska střídání mluvčích, překryvy replik, pauza aj. Konverzační analýza opírá své poznatky o interpretaci reálných dat. Jde tedy o to, opatřit si data a také moci je představit takovou formou, která by čtenáře přesvědčila o validnosti autorových závěrů.

Ve starší literatuře, kterou ve své práci cituje Christopher Jenks (2011, s. 2), je transkript označen jako tištěná *verze* něčeho, co bylo původně *reprezentováno* jiným médiem. Christopher Jenks (2011, s. 2) se v souvislosti s touto citací zamýšlí nad slovem *medium* ve vztahu ke konverzační analýze a dochází k závěru, že médiem je sociální interakce.

Domnívám se, že je zajímavé zaměřit se také na slovo *reprezentováno*. Neboť reprezentace je hlavní a klíčový účel transkriptu. Jeho hlavním úkolem je zprostředkovat čtenáři data takovou formou, která mu umožní přesvědčit se o validitě závěrů výzkumu. Transkript by měl být selektivní, neboť to autorovi umožňuje vyznačit na datech skutečně to podstatné. Další výhodou je, jak doplňuje Paul ten Have (2006/1999, s. 78), že vlastnosti transkriptu coby tištěného textu umožňují autorům sesazovat data podle určitého klíče a tím ještě jasněji a precizněji prezentovat vlastní intence výzkumu. Často se stává, že transkript je používán jako hlavní zdroj dat pro účel analýzy, což je nesprávné — s transkriptem by se tak nakládat nemělo. Transkript se při interpretaci dat samozřejmě využívá, ale vždy je nutno jej kombinovat s originální nahrávkou.²

---

2 Některé odborné časopisy v současné době umožňují publikovat vedle samotného textu také originální data (nahrávky), viz například: <<https://benjamins.com/#catalog/journals/gest/guidelines>>.

Upozornit bych chtěla také na slovo verze, v němž je ukryto to, co je podstatné promyslet v rámci obecného uvažování o transkriptu a čtení odpovídající literatury. Je totiž klíčové uvědomit si, že transkript je interpretace, jak to poměrně jasně a přesvědčivě říká Paul ten Have (2006/1999, s. 77). Manuál DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 20) upozorňuje na stejnou skutečnost také — i sebelepší výsledek bude nutně omezený a redukováný.

K omezeným možnostem transkriptu se vyjadřuje také Christopher Jenks (2011, s. 12), který zavádí dichotomii otevřený vs. uzavřený transkript. Otevřený transkript je velmi podrobný a zachycuje co možná největší množství aspektů transkribovaných dat. Tento způsob transkripce je vhodný zvláště pro reálnou možnost objevení dalších skrytých souvislostí. V této souvislosti lze dokonce mluvit i o metodě, která je na tomto principu založena — o nemotivovaném výzkumu. Tuto metodu popisují Anita Pomerantzová a B. J. Fehr (1997) v článku *Conversation analysis: an approach to the study of social action as sense making practices*. Oproti tomu uzavřený transkript je více selektivní. Je vhodný zejména pro prezentování dat veřejnosti.

K redukovánosti se vyjadřuje také Christopher Jenks (2011, s. 9), který posiluje vědomí, že transkript je už interpretace. Jedním z argumentů je, že dva lidé nevytvoří stejný transkript týchž dat, a také to, že jeden výzkumník může vytvořit množství transkriptů ze stejných dat, podle toho, pro jaké účely data přepisuje.

Skutečnost, že transkript je interpretace, má hned několik důsledků. Předně to mění nároky na podobu přepisu. Zde se dostáváme k tomu, co Paul ten Have (2006/1999, s. 77) označuje jako *funkce transkriptu*. Transkript je alternativní prezentace dat, která je selektivní, což umožňuje čtenáři zaměřit se na to, co analytik hodnotí jako podstatné. Selektivní je tato prezentace v mnoha ohledech, například z pohledu pokročilých typů přepisu jsme schopni popsat a zachytit vždy jen nějaký pohled, pohyb, gesto, a to ještě v jednom okamžiku, nikoli jako děj. Proto se autoři shodují na tom, že není vhodné využívat transkript jako jediný zdroj seznámení čtenáře s daty a že je vždy dobré k práci přiložit původní nahrávku, ať už v audio- či videoformátu.

Další funkcí transkriptu je podle Paula ten Haveho (2006/1999, s. 78) archivace dat: díky tomu, že jsou data přepsána, lze s nimi mnohem snáze nakládat při další práci.

Vytvoření transkriptu vyžaduje hodně času a pozornosti. Ta autorovi přepisu umožňuje skutečně dobře poznat data a objevit v nich souvislosti, které by při povrchním poslechu nemohly být odhaleny. Charles Antaki v této souvislosti apeluje na přepisovatelovu trpělivost a píli.³ I proto, že některé skryté struktury rozhovoru je badatel schopen postřehnout třeba až po vytištění a opětovném čtení pečlivě zpracovaného transkriptu.

Pokud je záměrem čtenáře vytvořit vlastní přepis pro podpoření specifické výzkumné otázky, tj. pokud nespolupracuje na větším projektu, v němž jsou na výslednou podobu transkriptu dána předem určitá omezení — takto je ovlivněn např. manuál DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006) — doporučují prostudování prvních dvou podkapitol uvedené kapitoly z knihy Paula ten Haveho (2006/1999, s. 75–78) věnované transkripci. Z těch lze načerpat nadhled, který povede k tvoření transkriptu odpovídajícímu danému tématu.

---

3 Viz <<http://homepages.lboro.ac.uk/~ssca1/transintro2.htm>>.

CELKOVÉ FORMÁTOVÁNÍ TRANSKRIPTU

V této části článku uvádím, na co si dát při transkripci pozor z globálního hlediska. Nepohlížím na transkript z pohledu jednotlivých slovních výskytů, ale jako na celek. Je nutné mít neustále na paměti, že důležitým úkolem transkriptu je prezentovat čtenáři data, a proto je nutné transkribovat tak, aby bylo možné jednotlivé části transkriptu vyjmát a vsazovat do textu studie a dělat to přitom natolik zřejmým způsobem, že pro čtenáře bude snadné všechny uváděné příklady snadno dohledat v úplném transkriptu (publikovaném zpravidla v příloze).

Transkript je přepis komunikace vázané na konkrétní událost, musí být tedy vždy někam zasazen v čase a prostoru. Protože chybí vizuální obraz a kontext události, je potřeba tyto okolnosti provázející nahrávání čtenáři nějak přijatelně zprostředkovat. Christopher Jenks (2011, s. 2) uvádí dvě základní možnosti, jak to udělat: buďto uvedením úvodní informace s popisem události v úvodu transkriptu, nebo metodou řádek po řádku (*line-by-line*), při níž se čtenář s probíhajícími událostmi seznamuje v průběhu čtení přepisu — text pak vypadá jako text divadelní hry. Pokud je to možné, je vždy dobré zvolený přístup doplnit o pořízené video, jak uvádí Charles Antaki.⁴ I když se přepisovatel rozhodne pro popis kontextu události v úvodu, je záhodno, aby obzvláště výrazné události, zejména ty, které bezprostředně ovlivňují hovor, uváděl zároveň přímo v transkriptu, a to v dvojitých kulatých závorkách. Detailnějšímu popisu práce s vizuální složkou dat je věnován oddíl Další dimenze dat (viz níže).

Transkript má zvláštní konvencionalizované náležitosti z hlediska formátování. Předně je dobré mít po celou dobu plánování transkripce na paměti, že každý řádek transkriptu musí být očíslován tak, aby se na něj dalo v rámci studie přehledně odkazovat. Christopher Jenks (2011, s. 34) navrhuje i různé další alternativy toho, jak číslovat, ale číslování každého řádku přepisu se jeví jednoznačně jako nejrozumnější. Druhou možností je číslovat každý úryvek od jedničky, v takovém případě je však třeba vyřešit otázku, jak odkazovat na úplný transkript, pokud je součástí práce. V souvislosti s možností kopírovat transkript přímo do vlastní práce klade Christopher Jenks (2011, s. 36) zvláštní důraz na zkrácení délky řádku. Pokud se zachová klasické nastavení textového editoru, dostane se výzkumník do velkých potíží při kopírování úryvku z transkriptu do vlastní studie, kde bývá transkript od levé (a někdy i pravé) svislice zpravidla odsazen. Celé řádky se pak do tohoto prostoru nemohou vejít a text se nezkopíruje přehledně. Může být dokonce nutné celý transkript znovu přečíslovat. Vhodné je tedy spíše větší odsazení z obou stran stránky.

Pro účely transkripce se dále standardně využívá neproporcionálního písma (všchny znaky mají stejnou šířku), jakým je například Courier New. Tento font není samozřejmě povinný, ale je vhodný pro velké množství speciálních symbolů. Zvolit písmo s pevnou velikostí je záhodno zvláště kvůli přehlednosti transkriptu. Například při přepisu překryvu replik se přepisovateli mnohem snáze dosahuje přesného výsledku. Je také lépe zajištěna souměřitelnost množství komunikovaného.

---

4 Viz <<http://homepages.lboro.ac.uk/~ssca1/transintro2.htm>>.

K celkovému formátování se vyjadřuje ve svém transkripčním modulu také Charles Antaki, který klade důraz hlavně na přehlednost a pohodlí čtenáře. I proto je vhodné dělat spíše kratší řádky, mít zarovnána čísla řádků i zkratky mluvčích a mezi jednotlivými řádky nastavit dostatečně velkou mezeru. Manuál DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 23) doporučuje nastavit řádkování na hodnotu 1,5, a to mj. proto, aby si čtenář mohl případně do transkriptu dělat vlastní poznámky.

Další nedílnou součástí přepisu je hlavička. V ní by mělo podle Paula ten Haveho (2006/1999, s. 79) být uvedeno, z jaké části nahrávky přepisovaná část pochází, tj. např. uvedení výseku stopáže z celkové nahrávky. Manuál DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 23–25) pro své účely stanovuje jednotnou podobu hlavičky. Na začátku transkriptu stojí název pořadu, na dalším řádku se nachází datum, kdy byl pořad vysílán, místo něj lze použít datum pořízení nahrávky. Následuje název televizní stanice, kde byl pořad vysílán, ten lze v případě potřeby nahradit místem pořízení nahrávky. Poté se uvádí stopáž nahrávky a v poslední části hlavičky jsou uvedeni zachycení mluvčí, včetně zkratky, pod kterou v transkriptu vystupují, srov.:

NÁZEV POŘADU: Sedmička

DATUM VYSÍLÁNÍ: 28. 8. 2005

KANÁL: Nova

STOPÁŽ: 60 min.

ÚČASTNÍCI:

MV = Martin Veselovský, moderátor;

JP = Jiří Paroubek, předseda vlády a místopředseda ČSSD;

MT = Mirek Topolánek, předseda ODS.

PŘÍKLAD 1: (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 24; mírně upraveno).

V manuálu DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 23) se mezi účastníky jako první uvádí moderátor, poté jednotliví účastníci rozhovoru. Každý řádek má následující strukturu: jako první je uvedena zpravidla dvoupísmenná zkratka, první písmeno je iniciála rodného jména, druhé písmeno iniciála příjmení, následuje celé jméno, za nímž se doporučuje uvést přibližující informaci, která též kontextově napomáhá představit si celou situaci. Zkratky, pod kterými účastníci interakce v transkriptu vystupují, jsou v literatuře o transkripci zvláštním tématem, protože uvádění iniciál není zdaleka jedinou možností, jak jména zkracovat. Je například otázka, jak označovat dvojici pacient–lékař. Jak uvádí Paul ten Have (2006/1999, s. 80), v 90. letech na toto téma dokonce vznikla studie, která zjišťovala, jaký vliv má zvolená zkratka na čtenáře transkriptu. Při volbě zkratky je též vhodné neopomíjet transkripční etiku a všechna data pořízená v soukromém prostředí anonymizovat. Této problematice je věnován samostatný oddíl (viz níže).

Samotnou transkripci je možno provést hned několika způsoby. Nejvíce vyčerpávající způsob je ten, který ve své publikaci uvádí Paul ten Have (2006/1999, s. 89), a to s odkazem na knihu Jane A. Edwardsové a Martina D. Lamperta (1993, s. 10–12) *Talking Data: Transcription and Coding in Discourse Research*. Nejčastěji využívaný je tzv. vertikální systém (viz příklad 2). Ten ve své práci využívá také zakladatelka kon-

verzačněanalytické transkripce Gail Jeffersonová. Vertikální systém spočívá v uvádění jednotlivých mluvčích pod sebou, tak jak postupně vstupovali do interakce.

VERTICAL:

A: Did you just get [back]?

B: [Yes], or rather 2 hours ago. It was a great film.

A: Really?

PŘÍKLAD 2: (Edwards — Lampert, 1993, s. 11).

Druhým řešením je systém kolonkový (příklad 3). Ten je založen na přiřazení kolonky/sloupce každému mluvčímu.

COLUMN:

Speaker A

Speaker B

Did you just get [back]?

[Yes], or rather 2 hours ago. It was a great film.

Really?

PŘÍKLAD 3: (Edwards — Lampert, 1993, s. 11).

Třetí možnou alternativou je systém partiturový (příklad 4), v němž je každému mluvčímu přiřazena jedna linka, tak jako při notovém zápise. Tento systém je velmi vhodný pro studium překryvu replik, jeho užití se však nedoporučuje při velkém množství účastníků interakce.

PARTITURE:

A: Did you just get [back]? Really?

B: [Yes], or rather 2 hours ago. It was a great film.

PŘÍKLAD 4: (Edwards — Lampert, 1993, s. 11).

Pokud se přepisovatel rozhodne pro transkripci pomocí vertikálního systému, což se zpravidla stává, měl by se ještě rozhodnout, na základě jakého klíče bude během přepisu určovat délky řádek. O důvodech volby spíše kratších řádků viz výše. Gail Jeffersonová tuto práci nechává na textovém editoru a text segmentuje pouze na základě střídání mluvčích. Možností je ale mnohem více. Na nový řádek lze uvádět každé nové téma v rámci promluvy jednoho mluvčího, segment vydělený nádechy mluvčího či každou klauzi. Případně to může být replika, včetně zahrnutí míst relevantních z hlediska střídání mluvčích. Po každém takovém místě se pokračuje s přepisem na novém řádku (ten Have, 2006/1999, s. 90). Volba vhodného řešení je opět na přepisovateli a může být do značné míry ovlivněna povahou výzkumu a dodržováním pravidla přehlednosti přepisu; pokud bude např. zvolena příliš krátká jednotka, hrozí nevhodné roztažení celého transkriptu.

Poslední důležitou otázkou spojenou s globálním pohledem na přepis je postavení etiky, respektive otázka toho, jak naložit s anonymizací dat. Pokud se přistoupí

k transkripci, odhaluje se o mluvčím mnoho údajů (Jenks, 2011, s. 21). Toto téma je v konverzační analýze hodně aktuální, na jednotlivých pracovištích je k němu přístupováno s různou mírou důležitosti, a to včetně zavádění speciálních dokumentů, které stanovují jasná řešení. Celkově lze zaznamenat trend, že pravidla se spíše přirostřují, a proto je vhodné být spíše pečlivější, případně ve své práci důkladně zdůvodnit, proč něco anonymizováno není a jakým způsobem byli nahrávaní mluvčí informováni o pořízení nahrávky a jejím dalším využití.

Co všechno anonymizovat, je komplexně uvedeno v Antakiho transkripčním modulu.⁵ Veřejné příspěvky se neanonymizují, soukromé je nutno anonymizovat, a to nejen data o účastnících interakce, ale také data o místě a čase. K anonymizaci je nutno přistoupit chytře, tj. tak, aby se neztratila data cenná pro potřeby konverzační analýzy. Proto se i u anonymizovaných mluvčích zachovávají jejich vzájemné vazby (např. příbuzenské), výrazy použité k anonymizaci by měly být ideálně stejně dlouhé jako původní výrazy, a to včetně shodného počtu slabik, tak aby mohlo být vyznačeno, jak bylo slovo řečeno. Charles Antaki dále v souvislosti s etikou přepisu zavádí deset pravidel anonymizace a na úvod jedno speciální pravidlo navíc.⁶ Toto zvláštní pravidlo zní: do nahrávky namluvit všechna označení v originálním znění (je tak zajištěno, že nevznikne příliš se odchylojící přezdívka). Podle dalších pravidel je třeba: 1. vždy zachovat slabiky a přízvuky, 2. zachovat pohlaví, 3. zkontrolovat, jestli má anonymizované jméno při zkracování stejné vlastnosti jako jméno původní, 4. zachovat etnicitu, 5. zachovat frekventovanost jména, 6. zachovat adekvátnost přezdívky vzhledem k věku, 7. velká města a státy zachovat neanonymizované, 8. malá města a vesnice vhodně nahradit smyšleným jménem, 9. u institucí postupovat analogicky jako u místních jmen, 10. používat poznámky — např. jaké informace se kvůli použití anonymizující přezdívky ztrácejí.

TRANSKRIPČNÍ ZNAČKY

V následujícím oddílu je vytvořen soupis transkripčních značek, které se vyskytují v jednotlivých studovaných textech, a také se zde uvádějí případné rady a náměty k ještě vhodnější transkripci dat. Značky lze dělit podle nejrůznějších klíčů, v každém materiálu je jejich vnitřní členění trochu jiné. Zvláštní prostor je věnován manuálu DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006). Ten je vytvořen pro češtinu a díky tomu řeší mnohé problémy specifické pro český jazyk.

TRANSKRIPČNÍ SYSTÉMY

V rámci Jenksovy (2011, s. 46–47) publikace jsou představeny hned tři sady transkripčních značek. Předně je to systém konverzační analýzy vytvořený Gail Jeffersonovou. Dále je to systém vytvořený v Santa Barbara School, spojovaný s Johnem W. Du Boisem. Jedná se o systém, ve kterém je přepsán *The Santa Barbara Corpus of Spoken Ame-*

5 Viz <<http://homepages.lboro.ac.uk/~ssca1/pseudos.htm>>.

6 Viz <<http://homepages.lboro.ac.uk/~ssca1/pseudos2.htm>>.

rican English. Tato sada znaků je konverzačněanalytickému systému velmi podobná, proto mu nebude věnováno více prostoru. Třetí prezentovaný transkripční systém nese jméno GAT 2 (Gesprächsanalytisches Transkriptionssystem 2), je užíván zejména v Evropě, speciálně v Německu, kde byl také vytvořen. Zabývá se i (mikro)detaily v mluvené interakci. GAT 2 má část znaků vytvořených více deskriptivně, než je v transkripčních systémech běžné. Značky se tvoří pomocí obecného vzorce se strukturou <<f> slovo>, kde „f“ (forte = hlasitě) lze substituovat dalšími vlastnostmi řeči, tak jak si je výzkumník určí, a „slovo“ označuje úsek řeči, který nese danou vlastnost. Tento systém považuji za dobře využitelný v případech, kdy výzkumník zakládá svůj výzkum na rysech řeči, které se standardně nepřepisují a nejsou pro ně konvencionalizované značky. Může jít například o výzkum založený na projevy emocí ve slovech.

ZVUKY JAKO PROMLUVA

První sadu značek, které se zde věnuji, označuje Paul ten Have (2006/1999, s. 82) spojením zvuky jako promluva (sound as uttered). Tento název skupiny transkripčních symbolů považuji za velmi intuitivní, a proto jej zde využívám. Takovými zvuky jsou hezitační a responzní zvuky, které manuál DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 43) doporučuje přepisovat následovně:

hezitační zvuky:

- e, ee, eee — liší se pouze délkou trvání;
- e, eh, ehm, em — jednoslabičné zvuky obsahující středovou samohlásku [ə];

responzní zvuky:

- hm — jednoslabičný zvuk vydávaný se zavřenými ústy;
- mhm — dvouslabičný zvuk vydávaný se zavřenými ústy (při přitakání);
- ehe — dvouslabičný zvuk vydávaný s otevřenými ústy (při přitakání);
- e-e — dvouslabičný zvuk tvořený dvěma oddělenými samohláskami [ə] vyslovenými odděleně (slouží k vyjádření záporu).

Dále mezi tyto promluvové zvuky patří nádech a výdech, které jsou v manuálu DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 44) značeny pouze pomocí dvojitých závorek jako komentář, zatímco v ostatních manuálech jim je přiřazena značka, například v Schegloffově slovníku transkripčních symbolů to je .h pro nádech a h pro výdech,⁷ zatímco Christopher Jenks (2011, s. 63, 65) a Paul ten Have (2006/1999, s. 82) značí výdech pomocí značky hhh. Délka těchto zvuků se značí počtem opakování příslušných písmen.

Další nonverbální projev, který je potřeba v řeči zachytit, je smích a pláč. Pro tyto projevy ale není stanovena konkrétní značka a při přepisu by bylo řešením uvést ta-

7 Viz <<http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/schegloff/TranscriptionProject/aspectsa10.html>>.

kovou informaci do dvojitých kulatých závorek. Jinak je tomu u mluvení se smíchem, které se v manuálu DIALOG značí jako <mluvení se smíchem> (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 30), což opět není v anglofonním prostředí běžné. Christopher Jenks (2011, s. 64–65) využívá pro mluvení se smíchem zápis \$mluvení se smíchem\$, Charles Antaki ho slovně vyjadřuje pomocí hah nebo hheh.⁸

Ostatní zvuky se popisují slovně a uvádějí do kulatých závorek, na čemž se shodují všechny studované transkripční materiály.

MÁLO SROZUMITELNÁ A NESROZUMITELNÁ SLOVA

Během poslechu přepisované nahrávky se stává, že některá slova jsou špatně srozumitelná, ať už vinou nepečlivé výslovnosti, vnějších ruchů, kvůli špatné kvalitě nahrávky, či dlouhému překryvu replik. Ve způsobu přepisování takovéto situace panuje shoda napříč transkripčními materiály.

Pokud si přepisovatel není jist, zda opravdu zaznamenal pronesené slovo, použije zápis (málo srozumitelné slovo). Schegloff navrhuje uvést za lomítko více variant.⁹ Paul ten Have (2006/1999, s. 83) k tomu dodává, že do pracovní verze je rozumné uvést více variant jako provizorní řešení a při opětovném poslechu jiný den bude pravděpodobně možné vybrat správnou možnost.

Pokud je slovo zcela nesrozumitelné, používá se znak (...). Je však vhodné určit délku mezery alespoň relativně vzhledem k délce nesrozumitelného slova a okolní řeči, do dvojitých závorek vypsát přízvuky a počet slabik, případně další vlastnosti nesrozumitelného zvuku.

PAUZY

Dalším tématem při transkripci je ticho, které často nese význam a pro konverzačního analytika je jeho délka a přesné umístění v rozhovoru velmi podstatnou informací. Ticho nebo také pauzy lze zaznamenat několika způsoby. Předně pauzu v rámci jedné promluvy značíme i v přepisu v rámci promluvy daného mluvčího. Pauza mezi replikami dvou mluvčích se značí na samostatný řádek.

Vlastní vyznačení pauzy lze provést třemi způsoby:

- (.) počet teček, zpravidla 1–3, značí délku pauzy, v tomto smyslu jde o relativní míru v rámci transkriptu; druhým výkladem tohoto symbolu je tzv. mikro-pauza, tedy pauza menší než dvě desetiny sekundy (Jenks, 2011, s. 53);
- (0.7) hodnota v desetinách sekundy, která se podle Christophera Jenkse (2011, s. 53) zapisuje takto, pokud je delší než jedna desetina sekundy;

⁸ Viz <<http://homepages.lboro.ac.uk/~ssca1/notation.htm>>.

⁹ Viz <<http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/schegloff/TranscriptionProject/othera2.html>>.

- ((pauza)) s tímto zápisem se, jak uvádí Schegloff,¹⁰ můžeme setkat ve starších pracích.

Pro rychlé určení délky pauzy se používá hned několik metod. Jednak to mohou být digitální hodinky, počítadlo přímo na počítači, anebo stará fotografická metoda, kterou velmi přesně popisuje Schegloff.¹⁰ Ta je založena na klasickém „jedna-dvacet“, anglicky „no one thousand“, kdy konec „no“ odpovídá dvěma desetinám sekundy, „th“ pěti desetinám sekundy a „s“ ve slově „thousand“ osmi desetinám sekundy.

STŘÍDÁNÍ REPLIK

Překryvy replik jsou pro konverzační analýzu dalším velmi typickým tématem. Značí se hranatými závorkami u obou/více replik, které se překrývají.

[překryv- mluvčí A]

[překryv- mluvčí B]

Může se stát, že jeden mluvčí má pomalejší tempo řeči, a proto v jeho závorce zbude nějaké volné místo, tak aby se začátky a konce závorek překrývaly přesně podle nahrávky. Charles Antaki dokonce uvádí, že zadní hranatá závorka, tj. vyznačení konce překryvu, není nutná.¹¹ Schegloff píše, že ve starší literatuře může být překryv značen lomítkem (/), což však není tolik názorné.¹²

S tématem střídání replik souvisí přímé/okamžité navázání na repliku komunikačního partnera:

replika A

= replika B

Pomlčkou (-) se značí výpověď nedokončená.

PROCESOVÉ ZNAČKY

Paul ten Have (2006/1999, s. 87–88) zavádí pro jednu sadu transkripčních symbolů označení procesové značky. Jde o značky pro tempo, dloužení, přízvuk a hlasitost, jež mají společné to, že je lze označit jako relativní, jejich míra se vztahuje k danému transkriptu.

10 Viz <<http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/schegloff/TranscriptionProject/temporala6.html>>.

11 Viz <<http://homepages.lboro.ac.uk/~ssca1/notation.htm>>.

12 Viz <<http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/schegloff/TranscriptionProject/temporala2.html>>.

Tempo se vyznačuje vzhledem k rychlosti ostatní řeči, konkrétně je běžné <rychleji>, >pomaleji<. Tyto značky nejsou zastoupeny ve všech transkriptech, například manuál DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006) je neuvádí.

Dloužení se značí dvojtečkou (:). Využívá se, pokud byla nějaká hláska vyslovena jako delší, než je standardní při ortoepické výslovnosti. Jedná se o značku, kterou lze dle potřeby zmnožovat.

Hlasitost potichu, NAHLAS je další distinkce, kterou manuál DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006) vynechává, ale již je pro potřeby konverzační analýzy praktické vyznačit.

Přízvuk se značí zpravidla podtržením příslušné části slova: přízvuk. Schegloff možnosti, jak značit přízvuk, dále rozpracovává,¹³ a to podle toho, jak moc je přízvuk spojen s hlasitostí, srov.: slovo, slovo, SLOvo, SLOvo.

INTONACE

Poslední jev, který je vhodné v řeči vyznačit a kterým se zabývají všechny studované publikace, je intonace. Značení intonace je poněkud problematické, zvláště pro méně zkušené přepisovatele. Intonací je možno se zabývat v rámci větších celků, přibližně o velikosti klauze. V takovém případě se značí intonace stoupavá (?), mírně stoupavá a klesavá (..). Schegloff doplňuje ještě jeden stupeň mezi intonací stoupavou a mírně stoupavou, který se značí symbolem (?.) (nahrazovaným někdy symbolem (¿)).¹⁴ Intonací je možno vyznačit také na úrovni slova nebo při rychlé změně intonace v krátkém mluvním úseku, a to v případě intonace klesavé znakem (↓), a intonace stoupavé znakem (↑). Christopher Jenks (2011, s. 58) však upozorňuje, že určení rozdílu mezi oběma typy intonací je značně náročné a zabývá se jím jen omezené množství výzkumníků.

SPECIFIKA ČEŠTINY

Vedle výše uvedených značek, které mají zachytit způsob promluvy, je dobré zmínit ještě konvence pro české jazykové prostředí, které uvádí manuál DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 28). V češtině je totiž množství jazykových jevů, jako je např. spodoba znělosti, které způsobují, že slova se jinak vyslovují a jinak píší, podobně srov. např. psaní *i/y*. Konverzačněanalytický přepis je něco mezi přepisem ortografickým a přepisem fonetickým, proto je nutné tyto jevy ošetřit nějakou konvencí. Pro češtinu jsou stanovena základní pravidla, že „co je vysloveno ortoepicky, zapisujeme ortograficky“ (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 28), „předložky vždy zapisujeme ortograficky“ a že „slova zapisujeme výlučně malými písmeny“ (Kaderka —

13 Viz <<http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/schegloff/TranscriptionProject/aspectsa5.html>>.

14 Viz <<http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/schegloff/TranscriptionProject/aspectsa2.html>>.

Svobodová, 2006, s. 30). Dalším pravidlem je, že „zápis odchylky realizujeme minimální úpravou slova za maximálního přidržení se pravopisu“ (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 33). Zkratky se přepisují tak, jak byly vysloveny, a v dvojitých kulatých závorkách se uvádí standardní znění uvozené slovem míněno.

kádéúćéesel ((míněno KDU-ČSL))

PŘÍKLAD 5: (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 34).

Cizí slova se zapisují tak, jak byla vyslovena, správný tvar se opět vkládá do kulatých závorek uvozených slovem míněno. Číslovky se zapisují slovně (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 37).

Pokud se stane, že autor výzkumu potřebuje v transkriptu vyznačit jev, pro který není ve zvoleném transkripčním systému značka, může si ji doplnit. Je však žádoucí, aby se přepisovatelé při sestavování své sady značek co nejvíce přidržovali nějakého standardního systému, neboť to ušetří práci nejen jim, ale také čtenářům při čtení jejich textu.

SOFTWARE PRO TRANSKRIPCI

Technika využívaná pro transkripci je téma, o kterém se knihy zabývající se transkripcí běžně zmiňují, protože může přepisovateli značně usnadnit práci. Manuál DIALOG (Kaderka — Svobodová, 2006, s. 22) v této souvislosti upozorňuje hned na dva programy. Jako vhodný textový editor doporučuje Microsoft Office Word, pro přehrávání digitálního zvuku program Express Scribe, který je volně ke stažení na internetu.¹⁵ Tento program umožňuje ovládání zvuku (zapínání, vypínání, přetáčení, změnu rychlosti řeči) pomocí tlačítek na klávesnici (F + číslo) během práce v textovém editoru, což značně šetří čas a pomáhá koncentraci přepisovatele.

Christopher Jenks (2011, s. 27) doporučuje takový zvukový program, který během přehrávání vizualizuje zvukovou vlnu a tím umožňuje snáze určovat místo, odkud bude opakován poslech. Volně dostupným programem, který toto umožňuje, je např. Praat (viz Boersma — Weenink, 2014). Další výhodou takového programu je snadné odečítání délky pauzy. Jiné speciální programy umožňují redukci šumu, a tedy ostřejší zvuk nahrávky. Transkripčním softwarům se Christopher Jenks (2011, s. 100) věnuje v knize ještě jednou. Neuvádí ale příliš mnoho konkrétních příkladů, spíše doporučuje, aby se čtenáři takovými softwary zabývali, neboť v současnosti vznikají programy, které mohou práci s daty a jejich přepisem hodně usnadnit a profesionalizovat.

Paul ten Have v novějším vydání své knihy *Doing Conversation Analysis* (2007, s. 112) věnuje oddíl programu Transana. Tento program je volně ke stažení a umožňuje transkripci dat souběžně se sledováním videa. Ve videích je možno v programu také snadno dělat vnitřní systém pomocí záložek a vyhledávat skrze klíčová slova.

---

¹⁵ Viz <<http://www.nch.com.au/scribe>>.

DALŠÍ DIMENZE DAT

První výzkumy z oblasti konverzační analýzy se prováděly na telefonických rozhovorech, což bylo snadné řešení otázky vizuální složky dat. V dnešní době je ale už zcela běžné, že výzkumník je schopen si opatřit nejen audio-, ale také videodata. Jak tento formát dat vhodně použít, je v současné konverzační analýze rychle se rozvíjejícím tématem. Podle studované literatury je zřejmé, že na ni dosud nejsou jednoznačné odpovědi (viz Jenks, 2011, s. 73). Je to především kvůli tomu, že přidáním vizuálního kanálu se před přepisovatelem rozkrývá obrovské množství dalších informací, které se zdají být pro správnou analýzu nahrávky relevantní. Takovými informacemi jsou např. postavení těla, výraz tváře, pohled, gesto, blízkost komunikujících anebo nejrůznější aktivity typu otvírání dveří apod. Navíc se jednotlivé složky nemění všechny současně, ale každá v jiném tempu, které navíc vede napříč replikami.

Způsobů, jak tyto informace v transkriptu prezentovat, je podle Christophera Jenkse (2011, s. 78–88) hned několik. Předně je to popis v textu, tj. verbální vyjádření aktivity, dále to jsou fotografie pořízené z videozáznamu, kresby, které značně zjednodušují otázku anonymizace dat, digitální úpravy fotografií z videozáznamu vznikající také za účelem anonymizace, které mohou vzniknout sjednocením barvy nebo rozmlžením obrazu. Další možností zachycení pohybu je využití symbolů, kdy je v legendě popsán pohyb určující daný znak a tento symbol je pak na dalším řádku pod replikou prezentován přesně po dobu svého trvání (příklad 6):

5 Merchant: hello sir.
 6 (0.5)
 7 do you wa nna something?
 7a ^+++++++^
 8 (0.4)
 9 Peter: walk in here and have a look.

The caret symbol ^ is used to represent the beginning and end points of the gestural movement, and the addition symbol + corresponds to the gesture.

PŘÍKLAD 6: (Jenks, 2011, s. 85).

Takovéto značení může být doplněno o sérii fotografií z videa, které zachycují, jak se gesto vyvíjelo. Paul ten Have (2006/1999, s. 92) navrhuje obdobné řešení s tím rozdílem, že by každý užitý symbol prezentoval jednu desetinu sekundy.

Z uvedených možností zachycení vizuální složky dat je patrné, že naznačené techniky jsou hodně náročné na čas i na místo v transkriptu. Charles Antaki v této souvislosti doporučuje, aby přepisovatel doplňoval vizuální složku až ve chvíli, kdy má provedenou analýzu a přesně ví, co chce daným obrázkem či vyznačením v datech podpořit. Zároveň zdůrazňuje, že kvůli bohatství tohoto kanálu na informace bude výběr relevantních vizuálních příloh ještě individuálnější, a že tak je k jeho prezentování také potřeba přistupovat.

PŘEKLAD TRANSKRIPTU

Posledním zásadním tématem ve studované literatuře je překlad transkriptu. Pro akademické prostředí je tento aspekt velmi důležitý a relevantní, avšak — jak uvádí Paul ten Have (2006/1999, s. 93–94) — málo diskutovaný. Například pro badatele zabývající se češtinou je překlad transkriptu takřka nevyhnutelný. Paul ten Have uvádí možné způsoby mezijazykového prezentování dat. Je možno je uvést pouze v jazyce publikace a originál v příloze, nebo je lineárně překládat — řádek v původním jazyce a hned pod ním řádek s překladem. Pokud se jedná o jazyky hodně vzdálené anebo pokud je účel studie nějak specifický, bývá nutné doplnit třetí řádek, kde je překlad pomocí glos rozebrán i gramaticky. Překlad má pak zpravidla strukturu: originál, glossovaný překlad, volný překlad. Jak uvádí Christopher Jenks (2011, s. 100), ani tento dvoufázový překlad nemůže vždy zaručit, že bude přeložen pragmatický a sociální význam nahrávaných dat.

ZÁVĚR

Na předchozích stránkách představuji problematiku transkripce dat pro účely konverzační analýzy, jak je prezentována v pěti studovaných knižních a internetových zdrojích. Z textu vyplývá, že je rozumné věnovat teoretické přípravě k provádění transkripce dostatek času, neboť tato fáze výzkumu skýtá celou paletu možností, jak ji uchopit, a to od nejmenší jednotky, kterou je vyznačení jevu ve slově různými značkami, přes klíč určující délku jednoho řádku, až po globální rozhodnutí, zda raději transkribovat do kolonek, či dlouhých řádků. Text dává co možná úplný přehled možností, ze kterých může výzkumník při vymýšlení svého přepisu respektive výzkumu volit.

Text je doplněn o aktuální témata spojená s přepisem, kterými je vizuální dimenze dat a potřeba jejich prezentace v „papírovém přepisu“. Dále je to anonymizace dat a také překlad transkriptu takovým způsobem, který umožňuje vytěžít z něj i v cílovém jazyce maximum.

Z hlediska použité literatury je text primárně přehledový, tak aby svou strukturou vyzýval k nahlédnutí do citovaných publikací a podnítil čtenářův zájem o jejich bližší studium, a to jak selektivní při vyhledávání jednotlivostí, tak detailní při řešení otázek celkového koncipování přepisu a postojů k němu.

LITERATURA:

ANTAKI, Charles (2011): *An Introduction to Conversation Analysis* [online]. Loughborough: Loughborough University. Cit. 28. 9. 2013. Dostupné z WWW: <<http://homepages.lboro.ac.uk/~ssca1/sitemenu.htm>>.

AUER, Peter (2014): *Jazyková interakce*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

BOERSMA, Paul — WEENINK, David (2014): *Praat: Doing Phonetics by Computer* [počítačový program; verze 5.3.63]. Cit. 24. 1. 2014. Dostupné z WWW: <<http://www.praat.org/>>.

EDWARDS, Jane Anne — LAMPERT, Martin D. (1993): *Talking Data: Transcription and Coding*

- in *Discourse Research*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- JENKS, Christopher Joseph (2011): *Transcribing Talk and Interaction: Issues in the Representation of Communication Data*. Amsterdam — Philadelphia, PA: John Benjamins.
- KADERKA, Petr — SVOBODOVÁ, Zdeňka (2006): Jak přepisovat audiovizuální záznam rozhovoru? Manuál pro přepisovatele televizních diskusních pořadů. *Jazykovědné aktuality*, 43(3-4), s. 18-51.
- POMERANTZ, Anita — FEHR, B. J. (1997): Conversation analysis: an approach to the study of social action as sense making practices. In: Teun A. van Dijk (ed.), *Discourse as Social Interaction* [Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction, 2]. London — Thousand Oaks, CA — New Delhi: SAGE Publication, s. 64-91.
- SIDNELL, Jack (2010): *Conversation Analysis: An Introduction*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- TEN HAVE, Paul (2006/1999): *Doing Conversation Analysis: A Practical Guide*. London — Thousand Oaks, CA — New Delhi: SAGE Publications.
- TEN HAVE, Paul (2007): *Doing Conversation Analysis*. London — Los Angeles, CA — New Delhi — Singapore: SAGE Publications.
- Transcript Symbols for Conversation Analysis* [online] (n. d.). Cit. 28. 9. 2013. Dostupné z WWW: <<http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/schegloff/TranscriptionProject/index.html>>.
- WRAY, Alison — BLOOMER, Aileen (2012): *Projects in Linguistics and Language Studies*. London: Hodder Education.